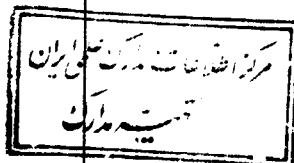

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

٢٠٣/٢

دانشگاه علم و صنعت ایران
دانشکده مهندسی کامپیوتر

۱۳۷۹ / ۵ / ۲۱

اندازه‌گیری و آنالیز تاخیر بسته‌ها در اینترنت
بصورت مبدا-مقصد
**Measurements and Analysis
Of
End-to-End Internet Packet Delay**

مسعود ذبیحی نوری

پایان‌نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
در رشته مهندسی کامپیوتر

۵۷۱۲۵

استاد راهنما: دکتر مرتضی آنالوئی

بهمن ۱۳۷۸

۳۰۳/۲

تقدیم به

روح پرفروغ پدرم

و

مادر بزرگوارم

چکیده

با گسترش شبکه اینترنت، تحقیقات زیادی برای افزایش کیفیت سرویسهای مختلف اینترنت انجام شده است. اکثر برنامه‌های کاربردی یا بعبارت دیگر سرویسهایی که کاربران از آنها استفاده می‌کنند در مدل OSI بر روی لایه چهارم قرار می‌گیرند. اطلاعاتی که کاربران از طریق این لایه‌ها مبادله می‌کنند، تحت تاثیر عوامل مختلف هستند که در هر لایه بوسیله پارامترهای خاص آن لایه کنترل می‌شوند.

از جمله عوامل تاثیرگذار بر کیفیت سرویسهای شبکه اینترنت، تاخیر بسته‌ها در شبکه می‌باشد. در این پروژه سعی شده است که رفتار تاخیر و پارامترهای تاثیرگذار بر آن اندازه‌گیری و آنالیز شوند تا بتوان با استفاده از الگوهای رفتاری بدست آمده پارامترهای قراردادهای مورد استفاده را تنظیم نمود. قرارداد TCP از جمله قراردادهایی است که به وفور از آن استفاده می‌شود. اندازه‌گیری و آنالیز تاخیر بسته‌ها بر روی این لایه و به صورت مبدا-مقصد هدف اصلی این پروژه می‌باشد.

جمع آوری داده‌های مورد نیاز در این پروژه توسط سه برنامه انجام شده است. دو برنامه مکمل یکدیگر و به صورت سرویس دهنده و سرویس گیرنده هستند. برنامه سرویس گیرنده بسته‌ها را از طریق ساختار سوکتها و از درگاه خاصی ارسال و برنامه سرویس دهنده از طریق همین ساختار و همان درگاه خاص بسته‌ها را دریافت می‌کند. برنامه سوم، برنامه tcpdump است که برای ثبت اطلاعات مربوط به بسته‌ها می‌باشد و در هر دو سیستم فرستنده و گیرنده نصب می‌شود. فایل‌های ثبت شده توسط برنامه tcpdump بعنوان ورودی آنالیز کننده تاخیر می‌باشد.

این فایلها بوسیله برنامه tcpanaly آنالیز جزئی می‌شوند و سپس نتایج این آنالیزهای جزئی در کنار یکدیگر مورد آنالیز قرار می‌گیرند. نتایج حاصل از این آنالیز کلی وابسته به هیچ ارتباط خاصی نمی‌باشد و رفتار کلی تاخیر در شبکه را نشان می‌دهد.

برای افزایش صحت اندازه‌گیریها و آنالیزها، هر پروسه اطلاعات مربوط به خودش را کالیبره می‌کند. از مهمترین اطلاعات مورد استفاده در آنالیز تاخیر برچسبهای زمانی ثبت شده در فرستنده و گیرنده می‌باشند، به همین دلیل کالیبراسیون این برچسبها از مهمترین عوامل تاثیرگذار بر آنالیز تاخیر می‌باشد. در شبکه اینترنت عاملی که همیشه می‌تواند محدود کننده نرخ ارسال و در نتیجه ایجاد تاخیر باشد، میزان پهنای باند گلوگاه مسیر عبور بسته‌ها می‌باشد. بنابراین از عوامل تاخیرزا و موثر در نحوه ارسال بسته‌ها پهنای باند گلوگاه است.

در انتها الگوهای دو نوع تاخیر تک-مسیر (OTT) و دو طرفه (RTT) مورد بررسی قرار می‌گیرد. با استفاده از این الگوها می‌توان نحوه تنظیم کنترل کننده‌های نرخ ارسال بسته‌ها را تعیین نمود. پویایی شبکه علاوه بر تاثیر بر تاخیر بسته‌ها، رفتارهای مختلفی را موجب می‌شود. فشردگی زمانی بسته‌ها، تغییر صفها در فاصله‌های زمانی معین و پهنای باند در دسترس جز عواملی هستند که با توجه به پویایی شبکه به گونه‌های مختلف و مقیاسهای متفاوت ایجاد می‌شوند که به کمک برچسبهای زمانی ثبت شده مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرند.

تقدیر و تشکر

سپاس خدائی که ما را تادیب نمود تا شکرگزار و قدردان باشیم. به رسم ادب و احترام مراتب سپاس و قدردانی خود را به حضور تمام کسانی که در تربیت علمی و اخلاقی اینجانب متحمل زحمت شده‌اند، بخصوص استاد گرانقدر جناب آقای دکتر مرتضی آنالوئی، تقدیم می‌دارم. همچنین از اعضاء کمیته داوری جناب آقای دکتر عادل رحمانی و جناب آقای دکتر حسن طاهری که با حضور در جلسه دفاعیه زمینه ارائه پربار پروژه را فراهم نمودند کمال تشکر و قدردانی را دارم.

مقدمه: روش اندازه‌گیری و آنالیز تاخیر	۱
۱-۱- روشهای اندازه‌گیری	۳
۱-۱-۱- مسائلی که در اندازه‌گیریها باید در نظر گرفته شود	۳
۱-۱-۲- استفاده از TCP	۴
۱-۱-۳- دنبال نمودن بسته‌ها در فرستنده و گیرنده	۶
۱-۱-۴- روشهای تجزیه و تحلیل	۷
۱-۲- مروری بر TCP	۹
۱-۲-۱- راههای تبادل داده	۹
۱-۲-۲- دستیابی به کارایی مناسب	۱۰
۱-۲-۳- کنترل ازدحام	۱۱
۱-۲-۴- شروع کند(آرام)	۱۲
۱-۲-۵- Self_Clocking	۱۳
۱-۲-۶- عکس‌العمل TCP در برابر ازدحام	۱۵
۱-۲-۷- بازیابی و ارسال مجدد سریع	۱۶
روش قیاسی برای کالیبراسیون ساعتها	۱۸
۲-۱- مشخصه‌های قیاسی بین دو ساعت	۱۹
۲-۱-۱- میزان دقت	۱۹
۲-۱-۲- میزان تفاوت(آفست)	۱۹
۲-۱-۳- میزان انحراف (مورب بودن) و میزان رانش	۲۰
۲-۱-۴- دقیق بودن ساعتها	۲۰
۲-۲- روش تشخیص دقت ساعت	۲۰
۲-۲-۱- الگوریتم تشخیص دقت ساعت	۲۰
۲-۳- اختلاف زمانی بین دو ساعت	۲۱
۲-۳-۱- الگوریتم تخمین اختلاف زمانی ساعتها	۲۱

۲-۴-۲- تشخيص تغييرات ساعت	۲۳
۲-۴-۱- روش گرافيكي تشخيص تغيير ساعت	۲۳
۲-۴-۲- حذف نويز از OTT	۲۳
۲-۴-۳- الگوريتم تشخيص تغيير ساعت	۲۵
۲-۵- تعيين اختلاف فرکانسي بين دو ساعت (ميزان انحراف بين دو ساعت)	۲۷
۲-۵-۱- روش تشخيص انحراف ساعت فرستنده وگيرنده نسبت به يکديگر	۲۸
۲-۵-۲- تاييد انحراف بر اساس آزمايش جمع حداقلها	۲۹
۲-۵-۳- نحوه آزمايش براي انحراف باشيب مثبت	۳۱
۲-۵-۴- تشخيص شيب انحراف	۳۱
۲-۵-۵- حذف انحراف نسبي ساعتها	۳۳
پهنای باند گلوگاه	۳۴
۳-۱- پهنای باند گلوگاه کمينی اصلی	۳۵
۳-۲- روش زوج بسته‌ای	۳۶
۳-۳- اندازه‌گیری متکی بر فرستنده (SBPP) و گيرنده (RBPP)	۳۷
۳-۴- مشکلات روش زوج بسته‌ای	۳۸
۳-۴-۱- دريافت نامرتب بسته‌ها	۳۸
۳-۴-۲- محدوديت ناشی از ميزان دقت ساعتها	۳۸
۳-۴-۳- تغيير پهنای باند گلوگاه	۳۹
۳-۴-۴- اتصالهای چند کاناله	۴۰
۳-۵- تخمین حداکثر نرخ عبور داده از بستر شبکه	۴۰
۳-۶- روشی مطمئن برای تخمین پهنای باند گلوگاه	۴۲
۳-۶-۱- برآورد تخمین پهنای باند گلوگاه	۴۳
۳-۶-۲- جستجو بدنبال مدهای پهنای باند گلوگاه	۴۵
تاخير بسته‌ها	۴۸

۴۹	۱-۴- تغییرات RTT
۴۹	۱-۱-۴- نقش RTT ها
۵۰	۲-۱-۴- ملاحظات در اندازه گیری RTT
۵۱	۳-۱-۴- کرانه های RTT
۵۲	۴-۱-۴- تغییرات RTT در ارتباطات
۵۷	۲-۴- تغییرات OTT
۵۷	۱-۲-۴- چرا کرانه های OTT آنالیز نمی شوند؟
۵۸	۲-۲-۴- محدوده تغییرات OTT
۵۸	۳-۲-۴- تغییرات OTT در مسیر قرینه
۶۱	۴-۲-۴- رابطه میان نرخ گم شدن بسته ها و تغییرات OTT
۶۲	۵-۲-۴- رشد تدریجی تغییرات OTT
۶۳	۶-۲-۴- حذف بار از OTT ها
۶۷	۳-۴- فشردگی زمانی
۶۸	۱-۳-۴- فشردگی تصدیق
۷۱	۲-۳-۴- فشردگی زمانی بسته های داده
۷۲	۳-۳-۴- فشردگی گیرنده
۷۳	۴-۴- آنالیز صف
۷۸	۵-۴- پهنای باند در دسترس
۸۴	نتایج و پیشنهادات
۸۶	پیوست ۱: مروری بر قرارداد NTP
۹۱	پیوست ۲: داده های خام جمع آوری شده
۹۲	پیوست ۳: توزیع پاراتو
۹۳	پیوست ۴: توابع و اشیاء اصلی

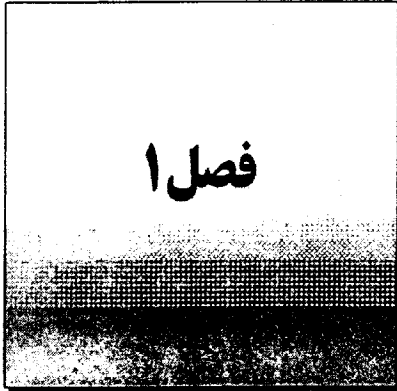
مراجع ۱۰۱

- شکل ۱-۰-۱- نمای کلی روش اندازه گیری و آنالیز ۳-۱
- شکل ۱-۱-۱- مدل self_clocking بر گرفته از مرجع [Ja88] ۱۴
- شکل ۲-۱- نمودار OTT دو مسیر رفت و برگشت. در این شکل بسته های ارسالی توپر و بسته های دریافتی توخالی هستند. ۲۴
- شکل ۲-۲- همان شکل ۲-۱ بعد از حذف اعضا نویزدار ۲۵
- شکل ۲-۳- نمودار OTT نشان دهنده انحراف بین دو ساعت ۲۷
- شکل ۲-۴- توزیع $R(n,k)$ به ازای $n=15$ ۳۰
- شکل ۴-۱- توزیع نسبت ماگزیمم RTT به مینیمم RTT ۵۲
- شکل ۴-۲- توزیع مکمل نسبت ماگزیمم RTT به مینیمم RTT (در مقیاس لگاریتمی) ۵۳
- شکل ۴-۳- توزیع نسبت معکوس (نسبت مینیمم RTT به ماگزیمم RTT) ۵۳
- شکل ۴-۴- نمودار کوانتایل از مینیمم RTT به ماگزیمم RTT (محور y ها) و توزیع نرمال (محور x ها) .. ۵۴
- شکل ۴-۵- توزیع IQR های RTT ۵۵
- شکل ۴-۶- توزیع IQR های RTT که با مینیمم RTT نرمالیزه شده اند ۵۵
- شکل ۴-۷- توزیع تفاضل ماگزیمم RTT و مینیمم RTT که با IQR نرمالیزه شده است ۵۶
- شکل ۴-۸- توزیع های IQR و ماگزیمم - مینیمم تغییرات OTT ۵۸
- شکل ۴-۹- نمودار دانه ای از تغییرات IQR بسته های داده بی بار بر حسب تغییرات IQR بسته های تصدیق ۶۱
- شکل ۴-۱۰- چگونگی تغییر IQR تغییرات OTT نرمالیزه شده بسته های تصدیق با زمان است. ۶۲
- شکل ۴-۱۱- چگونگی تغییر IQR تغییرات OTT خام بسته های تصدیق بر حسب زمان ۶۳
- شکل ۴-۱۲- نمودار OTT ها زمانیکه پهنای باند گلوگاه اشتباه خیلی کوچک تخمین زده شده است. ۶۵
- شکل ۴-۱۳- نمودار OTT ها زمانیکه تغییر پهنای باند گلوگاه تشخیص داده نشده است. ۶۵
- شکل ۴-۱۴- نمودار OTT های مجازی که صف ارتباط آنها را باردار نموده است. ۶۶
- شکل ۴-۱۵- نمودار بزرگ شده OTT های تنظیم شده در شکل (۴-۱۴). ۶۶
- شکل ۴-۱۶- نمودار زوج بسته های نشان دهنده فشردگی تصدیق ۶۹
- شکل ۴-۱۷- فشردگی زمانی بسته های داده ۷۱
- شکل ۴-۱۸- نمودار فشردگی نوع اصلی گیرنده ۷۲
- شکل ۴-۱۹- نمودار OTT بسته های تصدیق برای ارتباطی با $\hat{t} = 4 \text{ sec}$ برای ΔQ_r ۷۵
- شکل ۴-۲۰- نمودار OTT بسته های تصدیق برای ارتباطی با $\hat{t} = 1 \text{ sec}$ برای Q_r^{Max} ۷۶
- شکل ۴-۲۱- بخشی از ارتباط های نرمالیزه شده با فاصله زمانی شامل تغییرات پایدار تاخیر ۷۷
- شکل ۴-۲۲- بخشی از ارتباط های نرمالیزه شده با فاصله زمانی شامل ماگزیمم حداکثر تاخیر ۷۷
- شکل ۴-۲۳- توزیع نسبت پهنای باند در دسترس (β) ۸۳

فهرست شکلها و نمودارها

صفحه

۸۸.....	شکل ۱-۱ - مدل پیاده‌سازی قرارداد NTP
۸۹.....	شکل ۲-۱ - سرآمد بسته‌های NTP
۹۰.....	شکل ۳-۱ - آفست بر حسب تاخیر (RTT)

مقدمه: روش اندازه‌گیری و آنالیز تاخیر

با رشد روز افزون شبکه اینترنت، اندازه‌گیری و تعیین مشخصه‌های پویای اینترنت مشکلتر شده است. بخشی از این مشکل مربوط به تغییر سریع شبکه‌ها می‌باشد. شبکه‌های اینترنتی در دههٔ اخیر هر سال بین ۸۰ تا ۱۰۰ درصد رشد داشته‌اند. همچنین قراردادهای و الگوریتم‌های استفاده شده در آنها در مدتی کمتر از سال و حتی ماه تغییر یافته‌اند [Pa94b,CBP94].

مشکل دیگر، گوناگونی شبکه‌های موجود در شبکه اینترنت و افزایش آنها می‌باشد. این گوناگونی باعث ایجاد مشکلات زیادی در اندازه‌گیری رفتارهای مختلف موجود در شبکه می‌شود. در این بخش انواع مختلف ترافیکها و تحقیقاتی که بر روی آنها انجام شده است، مطرح و بررسی می‌شود. در شبکهٔ اینترنت به روشهای مختلفی می‌توان تاخیر را اندازه‌گیری و مورد آنالیز قرار داد. در این پروژه اندازه‌گیری و آنالیز تاخیر بسته‌ها بصورت مبدا-مقصد^۱ انجام شده است. شاید بتوان گفت که این نوع اندازه‌گیری بیشترین مشکلات مربوط به گوناگونی شبکه‌ها در اینترنت را به همراه خود دارد.

در این نوع اندازه‌گیری، تاخیر از نظر کاربر انتهایی در مبدا و مقصد مورد بررسی قرار می‌گیرد. برای کاربران شبکه اینترنت، شبکه مانند جعبه‌ای است که داده‌ها از میان آن به سیستم‌ها و کاربران مختلف می‌رسد. آنالیز مسائل گوناگون شبکه، بخصوص تاخیر، بصورت مبدا-مقصد با توجه به گوناگونی مسیرها و قراردادهای مختلف شبکه پدیدهٔ پیچیده‌ای می‌باشد.

تعداد کمی از تحقیقاتی که تاکنون انجام شده‌اند بصورت مبدا-مقصد می‌باشند. از جمله تحقیقاتی که بصورت مبدا-مقصد انجام شده‌اند عبارتند از: تحقیقات مغول^۱ در بررسی فشردگی زمانی بسته‌های تصدیق [MO92]. تحقیقات بولت^۲ برای آنالیز الگوهای تاخیر و گم شدن بسته‌ها و تحقیقات کلفی^۳ که مشخصه‌های تاخیر تک-مسیر^۴ را مورد بررسی قرار گرفته است. آنالیزهایی که در این تحقیقات انجام شده‌اند بصورت دستی بوده و در بیشتر آنها گوناگونی شبکه در نظر گرفته نشده است. با توجه به اینکه آنالیز داده‌های جمع آوری شده در آنها بصورت دستی بوده، می‌توان بطور منطقی نتیجه گرفت که این روش‌ها در مسیرهای محدودی قابل استفاده می‌باشند. آخرین تحقیقاتی که بصورت مبدا-مقصد انجام شده، تحقیقات پاکسون^۵ می‌باشد [Pa97b]. پاکسون مسیریابی و پویایی بسته‌ها را به روش مذکور انجام داده و برای آنالیز ارتباطات برنامه‌ای را تهیه و تنظیم نموده است. پاکسون رفتار قرارداد TCP^۶ را بطور کامل در آنالیز بسته‌ها در نظر گرفت. در این پروژه با توجه به تحقیقات پاکسون، روش مناسبی را برای اندازه‌گیری و آنالیز تاخیر انتخاب نمودیم.

اولین نکته قابل توجه در اندازه‌گیری تاخیر و سایر پارامترهای شبکه، کالیبره نمودن اندازه‌گیری است. هدف از کالیبراسیون تشخیص خطای اندازه‌گیری و تصحیح و یا حذف خطا از داده‌های بدست آمده می‌باشد. با توجه به اهمیت رفتار TCP در آنالیز بسته‌ها و گستردگی آن، در راستای این پروژه، پروژه کارشناسی برای بررسی آن تعریف و انجام شد [مجبی-۷۸]. در این پروژه الگوریتم‌های مختلف کنترل ازدحام، کنترل جریان، اجتناب از ازدحام و پیاده‌سازیهای مختلف آنها مورد بررسی قرار گرفت.

در اندازه‌گیری انواع تاخیر، بخصوص تاخیر تک-مسیر بسته‌ها، صحت و هماهنگی بین ساعتهای مبدا و مقصد اهمیت زیادی پیدا می‌کند. بنابراین برای دستیابی به تحلیلی صحیح ابتدا باید اندازه‌گیریهای دقیقی داشت. به همین دلیل ساعتهای مبدا و مقصد باید نسبت به یکدیگر کالیبره شوند. در فصل ۲ جزئیات کالیبره نمودن ساعتهای مبدا و مقصد توضیح داده خواهد شد.

همچنین به منظور ارزیابی صحیح تاخیر بسته‌ها باید پهنای باند گلوگاه^۷ هر ارتباط مشخص شود. پهنای باند گلوگاه، حداکثر ترخی است که بسته‌ها می‌توانند از بستر ارتباطی شبکه عبور کنند. این نرخ نقش اساسی در تعیین فاصله زمانی ارسال بسته‌ها دارد. زیرا هرگاه هنگامیکه این فاصله زمانی کوچک و نرخ ارسال بسته‌ها بیش از پهنای باند گلوگاه باشد، بسته‌ها الزاماً در صف قرار خواهند گرفت. وضعیت شبکه در چنین حالتی تحت تاثیر این بسته‌ها قرار می‌گیرد. بنابراین وضعیت شبکه را در دو حالت، حالت اخیر و حالتی که

^۱ Mogol

^۲ Bolot

^۳ Claffy

^۴ One-way delay

^۵ Paxson

^۶ Transmission Control Protocol

^۷ Bottleneck Bandwidth

نرخ ارسال بسته‌ها کمتر از پهنای باند گلوگاه است، باید مورد بررسی قرار داد. در فصل ۳ ابتدا توضیح مختصری در مورد روش زوج بسته‌ای^۱ در تعیین پهنای باند گلوگاه ارائه می‌شود و سپس این روش توسعه داده و روش مطمئن‌تری^۲ بنام **(PBM) "Packet Bunch Modes"** برای تعیین پهنای باند گلوگاه بدست می‌آید.

در فصل ۴ الگوهای تاخیر در شبکه اینترنت آنالیز می‌شوند. در این فصل تغییرات و کرانه‌های زمانهای رفت و برگشت بسته (RTT^۳)، زمانهای انتقالهای تک-مسیر (OTT^۴)، تقارن تغییرات OTT در دو مسیر رفت و برگشت، انواع فشردگی زمانی، فاصله‌های زمانی که در آنها صفها ایجاد می‌شوند و میزان پهنای باند در دسترس^۵ مسیرهای انتقال داده در شبکه اینترنت مورد بررسی قرار می‌گیرد. در آخرین فصل خلاصه‌ای از گزارش پروژه و پیشنهادهایی برای ادامه پروژه و کارهای آتی ارائه می‌شود.

در ادامه این فصل ابتدا به روشهای اندازه‌گیری استفاده شده در این پروژه اشاره می‌شود و سپس مرور مختصری بر رفتار قرارداد TCP خواهد شد.

۱-۱- روشهای اندازه‌گیری

در این بخش نحوه آزمایشهای انجام شده برای اندازه‌گیری تاخیر و چگونگی آنالیز آنها مورد بحث قرار می‌گیرد. نمای کلی روش اندازه‌گیری و آنالیز در شکل ۱-۱ نشان داده شده است.

۱-۱-۱- مسائلی که در اندازه‌گیریها باید در نظر گرفته شود

در این پروژه برای اندازه‌گیری تاخیر از انتقال فایل‌های ۱۰۰ کیلو بایتی از لایه TCP در مسیرهای مختلف اینترنت استفاده می‌شود. در بخش ۱-۱-۲ علل استفاده از TCP بیان خواهد شد. فایلها بطور یکطرفه منتقل می‌شوند، یعنی داده‌های فایل تنها در یک مسیر جریان پیدا می‌کنند. چنین ارتباطهایی به نام انتقال فله‌ای^۶ شناخته می‌شوند [DJCME92, Pa94a]. در شبکه اینترنت کلاسهای مختلف ارتباطی مانند چند قالبی^۷، درخواست/پاسخ^۸، محاوره‌ای^۹، بلادرنگ^{۱۰} وجود دارد. تمام این ارتباطها برای ارسال داده‌های خود، داده‌ها را

^۱ Packet pair

^۲ Robust

^۳ Round-Trip Time

^۴ One-way Transit Time

^۵ Available Bandwidth

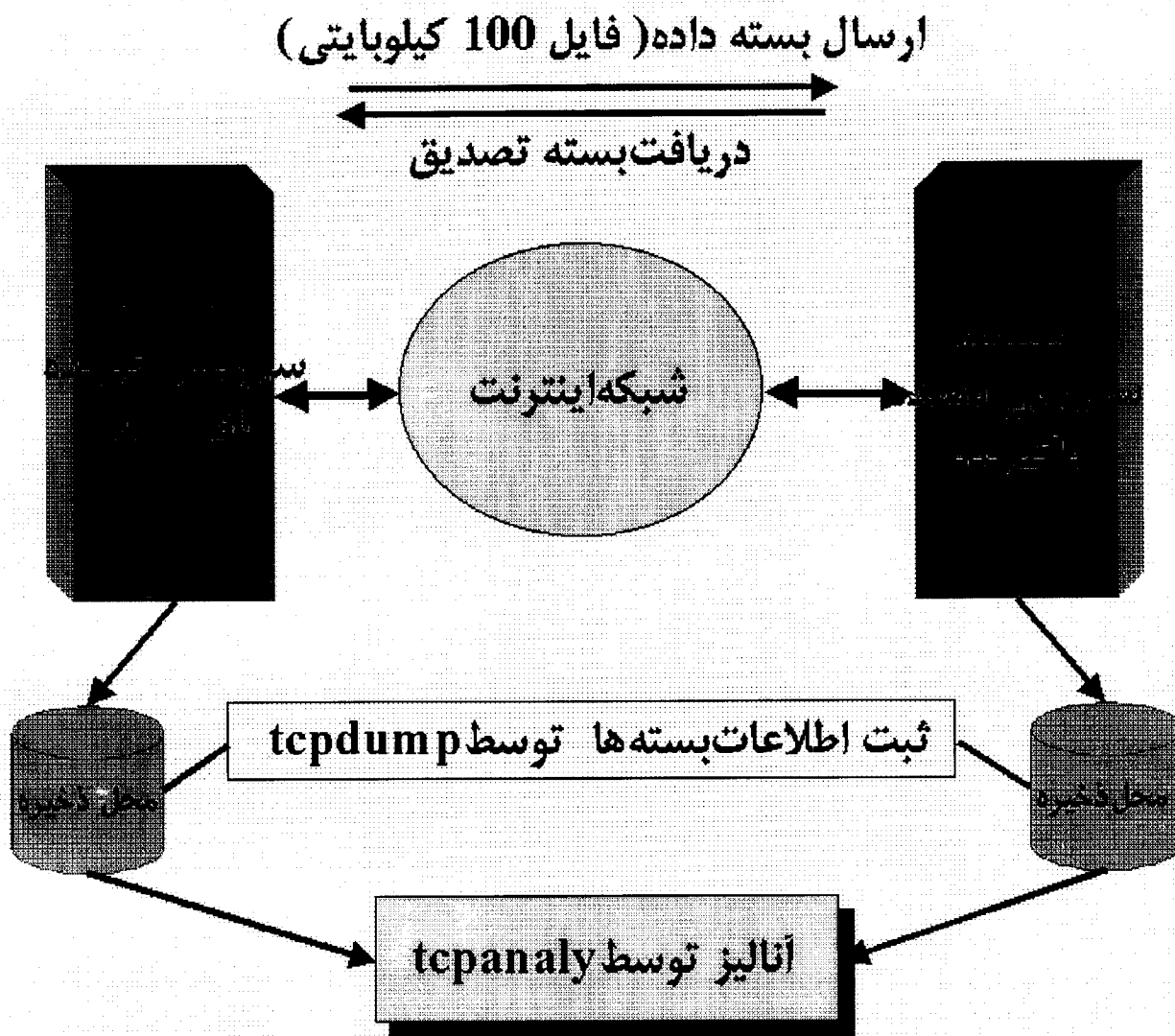
^۶ Bulk transfers

^۷ Multicast

^۸ request/response

^۹ interactive

^{۱۰} real-time

شکل ۱-۰- نمای کلی روش اندازه گیری و آنالیز